

ILUSTRATII

Facsimil 1. Adeverința de luptător antifascist a lui János Demeter.

№ 544905 din 28 Iulie 1945
MARELE STAT MAJOR
SECTIA 2-a

la

INSPECTORATUL GENERAL AL JANDARMERIEI.

Am onoare a face cunoscut următoarele:

Suntea informați că în ziua de 8 Iulie a.e., populația maghiară din Comuna Brețcu Județul Trei Scune, prevăzută cu arme și grenade, a înconjurat localul postului de jandarmi și a amenințat cu moartea pe cei subofițeri de la post, instalați în ziua de 8 Iulie a.e.

Subofițerii au reușit să fugă. Unul dintre ei, a fost prins și lovit grav de un armă.

Vă rugăm să binevoiți a dispune să se verifice de urgență această informație, comunicându-ne cât mai neîntârziat rezultatul.

D.O.

SEFUL SECȚIEI II-a
Colonel
M. Hărășescu

P. Seful Bir. Contraintel.
Lt. Colonel
N. Baboceanu-Breș

Facsimil 2. Informare a Marelui Stat Major al Ministerului Apărării Naționale asupra atacării postului de jandarmi din Brețcu (jud. Covasna) de către locuitorii maghiari (doc. 28).

INSPECTORATUL JANDARMII IAGI.

LEGIUNEA JANDARMII B A C A U.

SECRET
Registratura Speciala

Problema "Irădenta maghiară"

NOTA INFORMATIVA Nr. 672.

Din 29 August 1945

REZUMAT:
- ceangăii încă mai
nătrece ideile iriden-
te maghiare.-

Reportat:
- Inspect. G. Rd. M. Jand.
- Inspect. Jandarmi Iagi.

Din filajul exercitat asupra atitudinii po-
pulației de origine etnică maghiară (ceangăii)
stabiliți pe raza acestei Legiuni, rezultă că
aceștia continuă să nutrească ideile irredentiste
maghiare și nu pierd din vedere nici ocazie de
a se manifesta contra românilor, cu acțiuni de
provocațiuni și de a menține trează ideia ir-
redentistă maghiară, astfel:

- În ziua de 15 Iulie 1945, individul Ianoș G.
Roca din comuna Cleja județul Bacău, președinte
al P.P. din comună, a trimis o scrisoare preotului
Francoise Hoidiu, dela biserica romano-catolică din
comuna Cleja, prin care îl face atent că au trecut
timpurile vechi, acum fiind libertatea cultului,
obligă pe susnumitul preot de a ofiția slujba re-
ligioasă în biserică numai în limba maghiară.-

Preotul după ce a primit scrisoarea s'a dus
și a predat Domnului Prefect al Județului, care
în rândul său a dat Președintelui Orașului Bacău
Sandu Sănduleche.-

- În ziua de 12 August 1945, cu ocazia unei
adunări a frontului plugarilor din comuna Răș-
ceni județul Bacău, făcându-se înagurarea Coopera-
tivei "INFRATIREA", la care a asistat dl. Prefect
al Județului, Sandu Sănduleche primarul orașului
Bacău și alte personalități, tot individul Ianoș
G. Roca, ținând o cuvântare s'a exprimat față de
asistență cu următoarele cuvinte: "Iată jandarmii
cești căini de jandarmi, tot cu boerdi țin și
astăzi". Adresându-se în special ceangărilor le-a
 spus că de astăzi înainte să nu aibă nici o teamă
de jandarmi că el este a tot puternic în plasa
Dum. Maria în calitate de Președinte al P.P. și
în cunoștință fiecare ceangăru să se manifeste
după plăcerea lui.-

- Deosebit de numitul Ianoș Roca, mai susține
ca toate crucile dela răspântiile de drumuri să
fie iarăși scrise în limba maghiară, iar copii la
crușul primar să nu fie persecutați dacă nu știu
să vorbească în limba română.-

- Informațiuni sigure și verificate.-
- Că în acest mărșă de a fi supravegheat și de
a se ține acte.-

COMANDANTUL LEGIUNII JANDARMII BACĂU
Major, *[Signature]*
Bogdan Nicolae

REGISTRUL JANDARMIEI SPECIALE

PROBLEMA: SOVINISMUL MAGHIAR

NOTA INFORMATIVA Nr. 158/S
Din 21 Martie 1946

Rezumatul

Arătarea pe larg a informațiilor.

Informații următoarele:

- În ziua de 15 Martie 1946, a fost sărbătorit în Comuna Dâmbău, raza Postului de Jandarmi Adămuș, poetul maghiar Petoffy Sándor.

Sărbătorirea s-a început cu un serviciu religios la biserica Unității, iar la școala confesională s-a ținut o serbare unde s-au reproduș cu cântăce și poezii tineretului maghiar.

Serbarea a zilei
de 15 Martie în
Comuna Dâmbău.

La această ocazie Szekely Alexandru, a ținut un discurs populației maghiare, printre care a spus că astăzi a sosit timpul ca trioclorul maghiar să fie scos și arăsat.

A adus elogiul poporului maghiar și limbii maghiare, spunând că este cea mai frumoasă, chiar ca trandafirii.

A fost aplaudat de toată asistența maghiară.

După terminarea serbării populația a ieșit pe ulițe în tradiționale costume maghiare, care erau prevăzute cu șireturi astfel aranjate pentru a se evidenția cât mai mult culorile naționale maghiare.

- S-a mai remarcat că la reproducerea teatrală cei din puse aveau costume ale nonvesilor maghiară.

- Seara pe la orele 22, a fost sărbătorită printr-o reprezentație teatrală tot la școala confesională.

În timpul acestei reprezentații, școala fiind la marginea Comunei spre Târnăveni, și sub un deal indivizi necunoscuți s-au apropiat de școală, au tras 3 focuri de armă și la distanța de 1000 m. au aruncat o grenadă care a făcut explozie, fără a face vre-o victimă.

S-a produs panică printre asistenți, însă ulterior s-au liniștit și continuat serbarea.

Cazul se cercetează de Sectorul de Jandarmi Târnăveni, însă până în prezent nu s-a dat de urma celor cari au aruncat grenada.

Aruncarea unei
grenade în apropierea
școlii unde se ținea
serbarea de către
indivizi necunoscuți.

Informație sigură
și verificată.

Comandantul Legiunii de Jandarmi Tr. Nica

Maior *[Signature]*
V. Iuliescu

Comunicat:

- I.C.J.
- Insp. Jand. Mureș.

La' ordungosfuzesi szent es nemes reformatus ekklesia lelkipasztori hivatalol.

Szám: 47/1946.

Tárgy: Egyházközségis feji elnök ordungos-
fuzesen. (Szolnoki-Debreci. va.)

Főtisztelőt és Máltóságot Igazgatótanács,

Mint már jelentettem f.évi május hó 14-én felt jelentésemben,
hogy helyettem választással lett, újból megválasztott jelentésemben.
Május 9-én, vasárnap Mihály Király székü lelkipásztorváram köle-
ségevel együtt meglátogatott, ő prédikált és a székü templom részére
gyűjtést rendezett. Ezt az alkalmat felhasználta arra, hogy mint egyhá-
sági tanácsos a presbiteriummal ülést tartsan és azon közöljék
az én elöljáróim kérdéseivel.

A presbiteri ülés jegyzőkönyvét 3 példányban (1 egyházy elöljáró
és 2 román nyelvű) mellékeltem tisztelőtől feltérjessem és kérem a
további intézkedéseket. Ebben a nehéz ügyben felettes hatóságom belső
belátására bízom magamat, sehonnan, máshonnan - Istentől kívül - segítséget
és támogatást remélok.

Egyházközségemet nem hagyom el, mert bárholva nemcsak a községbe,
a helybeli román pap által felbujtogatott kővez nem nyugodnak és a
népbirosági, vagy más főle bírósági utra való terelést ellenező való
dühöznék, és úgy, mint a szamosújvári románok tették Csirway falján szamos-
újvári volt lelkipásztorral szemben, ezek is megteszik. Azt hiszem, hogy
a Rózsányban a nemzetiségi viszonyban minosen olyan egyházközségünk, ahol
lelkipásztorunkat direkt, vagy indirekt uton nem bántal. Ennek én
hiszem, hogy az önkormányt lelkipásztort a tavasszal megvált, a tanácsadót
a lelkipásztornak virágvasárnapján összes ablakait betörték, ellenőriz-
hetetlen hírekkel hallott, hogy a hunchidai románok papot felrobbanták, a
választott súlyosan megverték, a nyitott bántalmazták.

Arra kérem a Főtisztelőt és Máltóságot Igazgatótanácsot, hogy
a Kultuszminiszter, vagy a nemzetiségi miniszteréknél keresettel vá-
laszt formában védelmet nyújtsanak nekünk.

As alaktas közigazgatási és közbiztonsági szervek (községi bíró,
bírószék, ösöndörök, főszolgabírók stb.) olyan olvaattal gyűlölettel
és bosszúval teli vadossággal néznek ma minden magyarra, hogy hívunk
ottan állnak, hogy ők kőrnék szivesen az ítélőbírákat, a kőszöndörök ön-
ként az országból.

Amint jelentettem a csendőrség az ablaktörés büntényét erőlye-
sen kinyomata és a tetteseket kiderítette. De a román pap dühöt még
jobban felingerelte. A csendőrség ténne, de a román közhatalmat egyenesen
haszálulónak minősíti őket, ha magyar védelmebe vesznek.

A szamosújvári kommunista párt améllkül, hogy én kérésrel for-
dultam volna hozzá, - elöljáróim ügyében erőlyesen állást foglalt és
ennek nyomására a csendőrség nyomozást indított az üldözök felkérítésére.
Aen volt nehéz őket felderíteni, mert presbitereknek mondtuk meg határo-
sataikat, tehát azok tanak voltak. Híveimél úgy értesülten, hogy a csendő-
rőrszénenter kőszöndör korholta a románokat és szállta őket. Azt mondták
nehézségek nem bírtak el törvényes uton és hogy verték velük a falu-
beli kőszöndör. Híveim amonnan azt is megállapították, hogy a védelmihatóság
megszűnt.

Jedőnyű nehéz időket élünk. Állandó rettegés, féltékenység között fel-
szórt a faloságon az utóbbi időben állandóan betegesedtek, és a népek
nagy aggodalom. Fajssával az égy mellett, erősen bezárt ajtókkal alussunk
és a népek szégyen felébredünk, hiszt adunk az Istennek, hogy seen az éjssze-
ken is megérte és megőrökött. Minden nekre felriadunk, minden kutya-
ugatás a törést, az utón haladók beszéde megránt.

Kérem a Főtisztelőt és Máltóságot Igazgatótanácsot, tegyen meg
mindent, amit lehet védelmünk biztosítása érdekében.

Tisztelőtől:

Ordungosfuzes, 1946. május hó 21-én.

3. sz. *améllkül, hogy*

Imre János
lelkipásztor.

Facsimil 5. Relatarea preotului reformat din Fizeșu Gherlii (jud. Cluj) asupra atitudinii violente pe care o manifestă populația română față de el (doc. 105).

58/ppl
1947

MAGYAR KÜLÖGYMINISZTERIUM	
1947. III. 21. Március 21. 1947. I.	
Szám: M. H. 10. 10. 10.	Melléklet:
Bukarest, 1947. március 21.-én.	

Tárgy: Csángók harca nyelvi jogaikért.
1. melléklet.

A Népi Szövetség a múlt év őszén végre megindította harcát azért, hogy a moldvai, az utóbbi időben teljesen magukra hagyott és így erősen az elnemzetietlenedés útjára került csángókat visszakapcsolja a romániai magyarság vérkeringésébe. A megkezdett akciónak a csángóság körében nagy visszhangja volt, sok csángó közösségben megindult a helyi küzdelem azért, hogy a népesség anyanyelvét a templomban - mely a közösségi élet központja - szabadon használhassa.

Tárgyilagosan meg kell állapítani, hogy a központi és kerületi román hatóságok, így a Nemzetiségi Minisztérium, sőt egyes megyei prefekturák is jóindulattal kezelték a csángó magyarság nyelvhasználati ügyét. Sajnos azonban mindegyik jóindulat hiábavaló a román katolikus klérus és a szoviszta-reakciós helyi hatóságok szervezett ellenállásával és szabotázsával szemben.

Tanulságosan világítja meg az egész kérdéskomplexumot - pars pro toto - mindaz, amit a vonatkozásban a Lespede közösségben csángó egyik vezetője, aki ismételtan felkereste már a Missziót, elmondott és előtte bizonyított.

A Lespedeiek a magyar prédikáció és magyar egyházi éneklés közösségükben való bevezetése végett eljártak a Nemzetiségi és Vallásügyi minisztériumokhoz, ahol irásos engedélyt adtak arra, hogy a közösség lakossága túlnyomó többségének kívánsága szerint a magyar nyelv használatát fenti vonatkozásban bevezethessék. Először ugyanis a közösségben népszavazást tartottak, amelynek alkalmával 310-en nyilatkoztak a magyar prédikáció és ének mellett és csak 92-en, megfélemlítettek, ellene. A népszavazás egyébként jól volt előkészítve, mert karácsony éjszakáján hosszú évek után először két magyar egyházi éneket is énekeltek a templomban a baciai prefektus által a szabad nyelvhasználatra vonatkozóan adott, a nemzetiségi törvényre és az alkotmányra hivatkozó rendelet alapján.

Sajnos mindez hiábavaló volt, mert a helybeli pap kérdésére a járási püspök az az utasítást adta, hogy a templomban csak a hivatalos latin és a román nyelv használható. Eredetben mellékeltem a járási püspök titkárnak az ügyben a Lespedeiek

G y ö n g y ő s i J á n o s urnak,

magyar külügyminiszter

B u d a p e s t

XIX-J-1-j-Rom-16/b-szn-1945-68/II. f.499

Facsimil 6. Informare adresată Ministerului de Externe Ungar asupra „luptei” ceangailor pentru drepturi lingvistice.

(Arh.St.Budapesta, Ministerul de externe, XIX-J-1-j-Rom-16/b-szn-1945-68/II, f.499)

Proces Verbal No.5
al şedinţei Secretariatului C.C. din 19 Aprilie 1951

Au participat tovarăşii : Gh.Gheorghiu-Dej, A.Pauker,
T.Georgescu, L.Rădăceanu, I.Chişinevski şi Al.Moghioroş.

A fost invitat la şedinţă tov.M.Constantinescu.

A prezidat tov.Gh.Gheorghiu-Dej.

I. Propunerea Biroului Executiv al U.P.M. de transformare
a U.P.M. în Comitet Democrat Maghiar.

Supune tov.Miron Constantinescu.

S'a hotărât :

1.- A se considera că nu este încă indicată transformarea
U.P.M. în Comitet Democrat.

2.- A se recomanda Comitetului Central al U.P.M. :

a) intensificarea muncii de atragere a populaţiei
maghiare la rezolvarea problemelor cu caracter obşteasc, pe linia
Sfaturilor Populare;

b) întărirea muncii politice culturale, folosind tra-
diţiile progresiste de luptă ale poporului maghiar, scoţând în evi-
denţă momentele de luptă comună ale popoarelor român şi maghiar im-
potriva asupririi naţionale şi sociale şi îndreptând escuţişul mani-
festărilor împotriva duşmanului comun;

c) colaborarea cu Frontul Plugarilor în mobilizarea
populaţiei pentru rezolvarea problemelor cu caracter obşteasc, însă-
mântări, organizând şedinţe comune, serbări în comun, etc.

d) reducerea la minimum a activului salariat, folosind
activitatea voluntară a membrilor organizaţiilor sale ;

e) introducerea unor elemente noi în C.C. al U.P.M.

3.- A se întări de către organizaţiile de partid din regiunile
cu populaţie maghiară conducerea politică a organizaţiilor U.P.M.,
cu membri de partid.

4.- A se întocmi de către U.T.M. un program special de activi-
tate în rândul tinerilor maghiari, pentru a-i scoate de sub influenţa
clerului şi a elementelor reacţionare.

5.- A se da sarcina tov.M.Constantinescu :

a) de a redacta, pe baza directivelor trasate în şedinţă,
un proiect de hotărâre cu sarcini pentru organizaţiile de partid, U.P.M.,

Intâlnirea cu Lav. M. Rákosi

Fiind la Budapesta (între 20 Sept - 7 Oct. 1954), am
înfruntat o delegație oficială pe linia colaborării hidrotehnice
între RPR și RPU, la care o reprezentanță din partea delegației noastre
a fost invitată să meargă la Lav. Rákosi.

În timpul ~~conferinței~~ ^{recepției}, care a durat peste două ore, Lav. Rákosi
a abordat o serie de probleme.

~~Discuția a avut loc în sala de conferințe a Lav. Rákosi, în~~
~~(cu care s-a discutat problema și pe care Lav. Rákosi a spus că este rezolvată)~~
dramă care s-a desfășurat în jurul problemei de a pune la ~~dispoziție~~ în ajunul
intâlnirii care vine în urmărirea la Budapesta și care vine în funcționarea
în țară pe a se pune la curent în privința pierderii unei părți a sectorului
pe care nu s-a putut face o anumită defășurare a intâlnirii, ceea ce are în
față în urmările stăpânirii de intâlniri.

În timpul intâlnirii, care a durat peste două ore, Lav. Rákosi
a abordat o serie de probleme.

1. La început mi-a vorbit despre situația agriculturii în RPU.
Lav. Rákosi a vorbit despre greutatea în acest sector al economiei
naționale arătând că obținerea unei recolte mărite la ha, a fi
o problemă deosebit de grea, în această direcție de gradul de
mecanizare, de îngrășămintele (cantitatea per ha) și (cauza principală)
dându-l a fost comparativ în aceste cazuri primite între diferite țări ale
Europei unde se au în vedere stăpânirea URSS și RPU. Din această compara-
ție rezultă că în agricultura, în general, a URSS în sectorul pomologic
și caile agricole în RPU are, în cifre comparative, superioritatea.

Lav. R. a vorbit despre situația agriculturii în SUA și arăta că
nivelul de mecanizare și de îngrășăminte, cantitatea și calitatea produselor
sunt mai mari în țările acestea decât în URSS și RPU. (în țările acestea
se au în vedere stăpânirea URSS și RPU). Din această compara-
ție rezultă că în agricultura, în general, a URSS în sectorul pomologic
și caile agricole în RPU are, în cifre comparative, superioritatea.

Discuția a avut loc în sala de conferințe a Lav. Rákosi, în

Facsimil 8-9. Prima și ultima filă din raportul lui Valter Roman cu privire la vizita efectuată în capitala Ungariei și întâlnirea lui Mátyás Rákosi (doc. 216).

de uni.

La placare Prim' regata dorința de a se muta în loc. Clărești-24 și a se-și liasmit personal această supăsimite.

Eu i-am scris că va liasmit această și i-am dat gradina l'instaurare.

x

Cu ocazia celei de a cincea aniversări a proclamării Republicii Rămân dinco, respectiv cu ocazia recepției de la Budapesta în legătură cu această aniversare delegația nr. (toti ce țară) am primit invitații și se-au dat.

Într-o scrisoare recepției plimbându-mă prin pădurea localității și am întâlnit cu loc. Nagy. Quere, prezentându-mă contribuției de muncă și, în care am lăsat înțelegerea la Komunisti, respectiv am lăsat pe a călăi corobori și se-au putut să se poată.

De vorbă în vorbă și loc. Nagy a scris problema unguentului din Transilvania. După ce în formă în care a scris loc. Kom. Cu toate acestea, loc. Nagy în problema Transilvaniei și pt. a scrie discurși în-a reamintit doar revoluția nr. de la Komunisti în absența președinției subțirind și atunci încă nu doi. U-a fost un-a divergență în această problemă.

Valter Roman

10 Oct. 1954.

Foto 1. Centrul oraşului Aiud în 1946

Foto 2. Piața „I.V. Stalin” din Târgu Mureș

Foto 3. Piața Matei Corvin din centrul oraşului Cluj (1945)

Foto 4. Oraşul Oradea în anii 1945-1946

Foto 5-8. Ruinele palatului
familiei Bánffy de la Bonțida.
(foto: Lucian Nastă, 2001)

Foto 9. Episcopul Áron Márton înainte de a fi înțemnițat.

Foto 10. Episcopul Áron Márton după eliberarea din închisoare.

Foto 11. Imre Sándor, substitutul episcopului romano-catolic din Transilvania de Nord, mort în 1956 în închisoarea de la Râmnicu Sărat.

Foto 12. Szilárd Bogdánffy episcop de Satu Mare și Oradea. Mort în închisoarea din Aiud în 1953.

Foto 13. Grup de tineri profesori de la colegiul reformat din Cluj, 1945. Printre ei: Lajos Szabó, Zsigmond Ádám, József Barthalis, János Bodrogi.
(Colecția Gábor Ádám)

Foto 14. Grup de studenți maghiari și români ai Universității din Cluj.
(Colecția Gábor Ádám)

Foto 15. Grup de studenți maghiari ai Universității din Cluj. Printre ei: Lajos Szabó, Zsigmond Ádám și István Nemes.
(Colecția Gábor Ádám)

Foto 16. Întâlnirea de 20 de ani a absolvenților Colegiului Reformat din Cluj (1969). Printre participanți: Géza Nagy, László Heinrich, Sándor Bartha, János Tulogdi, Sándor Árkossy și Zsigmond Ádám.
(Colecția Gábor Ádám)

Foto 17. Elevii școlii maghiare din Nireș, jud. Cluj, în 1945
(colecția Lucian Nastasă)

Foto 18. Întâlnirea foștilor absolvenți ai Universității „Bolyai” (1972)
(Colecția Gábor Ádám)

Foto 19. Întâlnirea după 40 de ani a absolvenților Facultății de Medicină și Farmacie în limba maghiară, promoția 1949

Foto 20. Comuniști maghiari din Regiunea Autonomă Maghiară, foști participanți la revoluția din Ungaria din 1919
(colecția C.R.D.E., fotografie din 1955)

Foto 21. Dezvelirea plăcii memoriale Sándor Petőfi la Albești, jud. Mureș (în dreapta Miron Constantinescu).
(Colecția Societatea Culturală Maghiară din Transilvania)

Foto 22. Întâlnire literară a scriitorilor maghiari. Printre cei prezenți: László Szabédi, Sándor Haraszti, Zoltán Jékely, Gyula Illyés, János Aszodi și István Nagy.
(Colecția István Nagy)

Foto 23. Ziua cărții la Cluj în 1945. Cele două personaje centrale sunt István Nagy și Jenő Szentimrei.

(Colecția Societatea Culturală Maghiară din Transilvania)

Foto 24. Ziua cărții la Târgu Mureș în 1945. Sunt prezenți Sándor Kacsó, István Nagy, László Szabédi, Lajos Jordáky ș.a.

(Colecția Societatea Culturală Maghiară din Transilvania)

Foto 25-28. Grup de tineri maghiari
din Călata, județul Cluj (1945)
(Colecția Gábor Ádám)

Foto 29. Ladislau Ersek din Beclean, proaspăt reîntors de pe front în uniformă ungurească (1945), și vara sa Anna Kovács din Dej. (Colecția C.R.D.E.)

Foto 30. István Veres din Beclean (în dreapta), invalid de război, însoțit de un militar maghiar reîntors de pe front (1945). (Colecția C.R.D.E.)

Foto 31. Țărani maghiari din satul Nireș în 1946 (în dreapta István Szántó, decedat în 2002. (Colecția C.R.D.E.)

Foto 32. András Kovács (vitez, 1893-1980) din Nireș. Fotografie din 1945. (Colecția C.R.D.E.)

Foto 33. Câțiva membri ai guvernului român în 1946. Sunt prezenți Ștefan Voitec, Petru Groza, Ana Pauker, Gh. Gheorghiu-Dej ș.a.
(Colecția C.R.D.E.)

Foto 34. Alexandru Moghioroș (1953).
(Colecția C.R.D.E.)

Foto 35-36. Alexandru Moghioroș rostindu-și cuvântarea la Conferința Națională a P.C.R. din octombrie 1945.
(Colecția C.R.D.E.)

Foto 37-38. Valter Roman înainte și după 1945.
(Colecția C.R.D.E.)

Foto 39. Dr. Klein din Cluj
rostindu-și cuvântarea la
Conferința Națională a P.C.R. din
octombrie 1945.
(Colecția C.R.D.E.)

Foto 40. Fotografia de cazier a lui
Lajos Csupor (1933).
(Colecția C.R.D.E.)